(১)

প্ৰাচীন কামৰূপত দেৱী পূজাৰ পৰম্পৰা - এটি অৱলোকন

অসম তথা ভাৰতবৰ্ষত দেৱী পূজাৰ পৰম্পৰা অতি প্ৰাচীন আৰু ঐতিহ্যমণ্ডিত। পণ্ডিত সকলৰ মতে অনুসৰি উত্তৰ-পূব ভাৰতত তন্ত্ৰ আৰু শাক্ত ধৰ্মৰ উৎপত্তি হৈছিল। সমগ্ৰ আৰ্যাৱৰ্তৰ ভিতৰতে দেৱী অৰ্থাৎ মাতৃপূজাৰ ক্ষেত্ৰত কামৰূপেই সৰ্বপ্ৰাচীন স্থান হিচাপে পৰিগণিত হৈ আহিছে। কামৰূপেই শাক্তধৰ্মৰ মুখ্য কেন্দ্ৰ স্থল আছিল। মহানিৰ্বাণ তন্ত্ৰত উল্লিখিত পূৰ্ণশৈল, উড্ডীয়ান, জালন্ধৰ আৰু কামৰূপ এই চাৰিপীঠ~~ৰ ভিতৰত কামৰূপকো শ্ৰেষ্ঠ আখ্যা দিয়া হৈছে~~। শক্তি সাধনাৰ বাবে উৎকৃষ্ট স্থান~~ৰ উল্লেখ পোৱা বুলি উল্লিখিত~~ বুলি উল্লেখ ~~পোৱা যায়~~, আছে। দশম-একাদশ শতিকাত ~~ৰচিত~~ ~~হোৱা~~ কামৰূপত ৰচিত 'কালিকা পুৰাণ' আৰু সম্ভৱতঃ ষোড়শ শতিকাৰ শেষ ফালত ৰচিত 'যোগিনীতন্ত্ৰ'ত দেৱীৰ মাহাত্ম্য, স্থান, প্ৰকৃতি আৰু পূজাৰ বিধি সম্পৰ্কে বিস্তাৰিত ভাৱে বৰ্ণনা পোৱা যায়।

ইয়াৰ পৰা অনুমান কৰিব পাৰি যে দশম-একাদশ শতিকা মানৰ পৰা কামৰূপত শাক্ত সম্প্ৰদায়ৰ উদ্ভৱ আৰু দেৱী পূজাৰ ~~প্ৰচলন~~ প্ৰচলন ভালে বিস্তাৰিত হৈছিল। কালিকা পুৰাণত শাক্ত ধৰ্মৰ বামাচাৰ ভাৱৰ তীব্ৰতা দেখা যায়। নৰবলিকে ধৰি নানা বলি বিধান আৰু মদ্যোৎসৱৰ ~~উগ্ৰ~~ উগ্ৰভাৱৰ বৰ্ণনা এই পুথিত পোৱা যায়। যোগিনীতন্ত্ৰত মন্ত্ৰসাধন, পূজন, পুৰশ্চক্ৰিয়া, মুদ্ৰা, বলি, হোম-ধ্যান, স্তোত্ৰ আৰু কৱচৰ বৰ্ণনা বিস্তৃতভাৱে দাঙি ধৰিছে।

২০ শতী সংহিতাতো কামৰূপক শ্ৰেষ্ঠ আৰু পৱিত্ৰ স্থান হিচাপে উল্লেখ ~~আছে~~ কৰা হৈছে। কালিকা পুৰাণৰ মতে কামৰূপ ~~হৈছে~~ চতুৰ্বৰ্গ ফলপ্ৰদায়ক মহাপীঠ যত হৰ-গৌৰী চিৰকাল বসতি কৰি আছে। ~~যোগিনীতন্ত্ৰত~~ নীলাচলত অধিষ্ঠিত মহাদেৱী কামাখ্যাৰ মন্দিৰত মহামায়াৰ পূজা সকলোতকৈ শুভফল প্ৰদায়ক বুলি যোগিনীতন্ত্ৰত উল্লেখ আছে। দেৱতা সকলৰ মাজত বিষ্ণুদেৱতা, দেৱীৰ মাজত লক্ষ্মীদেৱী যিদৰে সৰ্বশ্ৰেষ্ঠ সেইদৰে কামৰূপত কামাখ্যা দেৱীৰ পূজাই শ্ৰেষ্ঠত্ব স্থান লাভ কৰিছে। দেৱীপুৰাণ, মৎস্যপুৰাণ, লিংগপুৰাণ আদিতো কামৰূপৰ নীলাচল পৰ্বতত অধিষ্ঠিতা মহামায়া কামাখ্যা শক্তি সাধনাৰ মহাপীঠ হিচাপে পৰিগণিত হৈছে।

কালিকাপুৰাণত বৰ্ণনা মতে অনুসৰি বিষ্ণুদেৱতাৰ পুত্ৰ নৰকে প্ৰথম বাৰৰ বাবে প্ৰাগজ্যোতিষপুৰত শাক্ত ধৰ্ম প্ৰৱৰ্তন কৰি দেৱী পূজাৰ প্ৰচলন কৰে আৰু [illegible] আৰম্ভণ কৰে। পিতৃৰ নিৰ্দেশ অনুসৰি নৰকে অন্য দেৱদেৱীৰ পূজা পৰিহাৰ

কৰি মাত্ৰ মহামায়া কামাখ্যাৰ পূজা কৰিবলৈ ধৰিলে। পুৰাণত বৰ্ণনা মতে অনুসৰি এসময়ত দৈত্য হিৰণ্যাক্ষই বসুমতীক হৰণ কৰি পাতাললৈ নিয়াত ভগৱান বিষ্ণুৱে বৰাহ অৱতাৰ ধাৰণ কৰি দান্তেৰে বসুমতীক উদ্ধাৰ ~~কৰে~~ কৰাত বসুমতীয়ে বিষ্ণুক স্বামী ৰূপে আলিঙ্গন মানস কৰে। ইয়াৰ ফলতে নৰকৰ জন্ম হয়। ৰজস্বলা ধৰিত্ৰীৰ গৰ্ভত বৰাহদেৱৰ ঔৰসত জন্ম লাভ কৰা বাবে নৰক অসুৰ যোনী প্ৰাপ্ত হয়। ফলস্বৰূপে দেৱতাতকৈও শ্ৰেষ্ঠ হৈও নৰকৰ মনোবৃত্তি দানৱৰ দৰে ~~হয়~~ আৰু কাৰ্যকলাপতো অসুৰ স্বভাৱৰ হয়। সত্যযুগৰ অন্তত ত্ৰেতাযুগতো আধা ~~[illegible]~~ সময় অতিবাহিত হোৱাৰ পিছত বসুমতীয়ে জনক ৰজাৰ যজ্ঞভূমিত গোপনে সন্তান-প্ৰসৱ কৰিলে। পিছত ৰজা জনকে ভূমি লুণ্ঠিত তেজস্বী পুত্ৰক দেখি আদৰ-যত্নে ঘৰলৈ লৈ আহিল। তেতিয়া ধৰিত্ৰীয়েও পুত্ৰ স্নেহত বন্দী হৈ কাত্যায়নী নামেৰে ধাত্ৰীৰূপে নৰকক প্ৰতিপালন কৰিবলৈ ধৰিলে। মিথিলাত কৈশোৰ কাল অতিক্ৰম কৰাৰ পিছত নাৰায়ণে বসুমতীৰ মনোবাঞ্ছনা পূৰণৰ বাবে নৰকক প্ৰাগজ্যোতিষ পুৰলৈ লৈ আহে। ৰজা হিচাপে নৰক বৰ পৰাক্ৰমী আছিল। কামৰূপৰ কিৰাট সকলক নৰকে পৰাজিত কৰিছিল। নৰক প্ৰথমে দেৱী কামাখ্যাৰ অনুগামী আছিল যদিও পৰৱৰ্তী সময়ত শোণিতপুৰৰ ৰজা বাণাসুৰৰ সান্নিধ্যত নেতিবাচক গুণযুক্ত হৈ পৰে। মহামুনি বশিষ্ঠৰ লগতো নৰকৰ বিৰোধ হয়। পিছলৈ ব্ৰহ্মাৰ দ্বাৰা বৰপ্ৰাপ্ত হৈ নৰক অত্যাচাৰী হৈ পৰে। ঋষিবেশ, স্ত্ৰীবেশ আদি কৰি ভগদত্ত প্ৰমুখ্যে পুত্ৰৰ জন্ম দিয়ে আৰু হয়গ্ৰীৱ অসুৰৰ সহায়ত স্বৰ্গলোকত প্ৰবেশ কৰি ষোড়শ সহস্ৰ স্ত্ৰীহৰণ কৰি, দেৱমাতা অদিতিৰ কৰ্ণৰ কুণ্ডল কাঢ়ি লোৱাত ভগৱান বিষ্ণুৱে সুদৰ্শন চক্ৰে নৰকক দ্বিখণ্ডিত কৰিলে। নৰক বিনাশ হোৱাৰ আসন্ন মুহূৰ্তত মুখ-চক্ৰ তক্ৰবৰ্ণ, দীৰ্ঘ কলেৱৰৰ হাতত খৰ্গ আৰু পাশ লৈ এজনী কালিকা মূৰ্তি ধাৰণ কৰা মহামায়া কামাখ্যাদেৱীৰ আবিৰ্ভাৱ হয়।

নৰকৰ পিছত তেওঁৰ পুত্ৰ ভগদত্ত আৰু নাতি বজ্ৰদত্তৰ দিনত কামৰূপত শাক্ত ধৰ্ম প্ৰবল হৈ পৰিছিলেও [illegible] ~~[illegible]~~ সপ্তম শতিকাৰ —

Teacher's Signature....

প্ৰাৰম্ভৰ বৰ্মাৰ দিনলৈকে এই শক্তি প্ৰবাহিত হৈ আছিল। অৱশ্যে এই সময়ছোৱাত শৈৱধৰ্মও স-শক্তি উঠিছিল। তাম্ৰ যুগৰ পৰৱৰ্তী সময়ছোৱাত ৮০০ খ্ৰী:ৰ পৰা ১০০০ খ্ৰী:লৈ শালস্তম্ভ আৰু প্ৰালম্ভ ৰাজবংশই কামৰূপ অধিকাৰ কৰি ৰাজ্য শাসন কৰে। এই সকল ৰজাই শৈৱধৰ্মৰ পৃষ্ঠপোষকতা কৰিছিল। কিন্তু প্ৰালম্ভ ~~বং~~ বংশৰ ৰজা বনমাল বৰ্মনৰ (নৱম শতিকাৰ মধ্যভাগ) তাম্ৰশাসনত কলিত শিৱ-গৌৰীৰ যুগল উপাসনাৰ উল্লেখ পোৱা যায়। ইয়াৰ দ্বাৰা অনুমান কৰিব পাৰি যে সেই সময়ছোৱাতো ~~দেৱী উপাসনা~~ শাক্ত ধৰ্ম প্ৰবাহিত হৈয়ে আছিল।

১০০০ খ্ৰীষ্টাব্দৰ পৰা ১২ শ শতিকাৰ আগভাগলৈ প্ৰাচীন কামৰূপত ৰাজত্ব কৰা পালবংশী ৰজাসকলৰ দিনতো শাক্তধৰ্ম প্ৰবল হৈ আছিল বুলি পণ্ডিত সকলে মত পোষণ কৰিছে। খ্ৰীষ্টীয় ত্ৰয়োদশ শতিকাত কমতাৰাজ্য শাসন কৰা খেনবংশীয় ৰজাসকলো শাক্ত ধৰ্মাৱলম্বী আছিল বুলি প্ৰমাণ পোৱা যায়।

প্ৰাচীন কামৰূপৰ চুটীয়াৰাজ্যৰ ৰজাসকল আৰু চুটীয়া সম্প্ৰদায়ৰ লোকসকলো দেৱীৰ উপাসক হিচাপে পৰিচিত হৈছে। ~~সদিয়াৰ তামৰ দেউলত চুটীয়া ৰজাসকলে [illegible] কেঁচাইখাতী গোসানীক নৰবলি দিয়া হৈছিল।~~ কালিকা পুৰাণৰ ৮৩ শ অধ্যায়ত শদিয়াৰ তামৰ দেউলত বলিৰ বিধান নিৰ্দেশ কৰা আছে। ইয়াত নৰবলি গ্ৰহণ কৰা গোসানী হ'ল দিক্কৰবাসিনী ~~দিক্কৰবাসিনী~~ দেৱীৰ তীক্ষ্ণকান্তা, তাৰা বা একজটা ৰূপ।[1] কামৰূপৰ উত্তৰ পূৰ সীমান্ত অঞ্চলত ~~দিক্ক~~ দিক্কৰবাসিনী ৰূপত দেৱীয়ে জনপ্ৰিয়তা অৰ্জন কৰিছিল। কছাৰীবুৰঞ্জীত উল্লেখ থকা অনুসৰি পূৰণি কামৰূপত কছাৰীসকলেও কেচাইখাতী গোসানীক বলি-বিধানেৰে পূজা সেৱা কৰিছিল।

অসমৰ আহোমস্বৰ্গদেউ সকলে হিন্দুধৰ্ম গ্ৰহণ কৰি শাক্তধৰ্মত দীক্ষা লোৱাৰ প্ৰমাণ বুৰঞ্জীত পোৱা যায়। আহোম ৰজা প্ৰমত্ত সিংহ, ৰুদ্ৰসিংহ, শিৱসিংহ আদিয়ে ~~অস~~ শক্তি উপাসনা জনপ্ৰিয় কৰি তুলিছিল। আহোম ৰজা প্ৰতাপসিংহই পোনপ্ৰথম মৃন্ময় মূৰ্তি ~~পূৰণি অসমৰ কোচ আৰু জয়ন্তীয়া ৰজাসকলৰ দিন~~ সজাই দেৱী পূজাৰ প্ৰচলন কৰে আৰু সেই সময়ৰ পৰা দুৰ্গাপূজাৰ

১। মহেশ্বৰ নেওগ; 'শাক্ত ধৰ্ম', 'পূৰণি অসমীয়া সমাজ আৰু সংস্কৃতি'-১৯৮৪ পৃ: ১৭

KLASSNOTE
Page No.............
Date...............

ৰজা ঘৰীয়াৰ উৎসৱ হিচাপে পৰিগণিত হয়। আহোম স্বৰ্গদেউ ৰুদ্ৰসিংহয়ো জয়সাগৰৰ পশ্চিম পাৰত পোৰা মাটিৰ ইটেৰে এটি স্থায়ী দেৱীৰ মন্দিৰ নিৰ্মাণ কৰি দুৰ্গাদেৱীৰ পূজা আৰম্ভ কৰে। আহোম সকলে নাৰী শক্তিক বিভিন্ন নামেৰে দেৱীজ্ঞানত পূজা-অৰ্চনা কৰাৰ কথা বুৰঞ্জীত পোৱা যায়। সেইবোৰৰ ভিতৰত সুবচনী, কেচাইখাতী, দুৰ্গা, লখিমী আদিয়েই মুখ্য স্থান লাভ কৰিছিল। আহোম ৰজা শিৱসিংহই শিৱসাগৰত দেৱী দ'ল, গৌৰীসাগৰত দেৱী দ'ল, উগ্ৰতাৰা মন্দিৰ নিৰ্মাণ কৰোৱাইছিল। ৰাজেশ্বৰ সিংহই ৰংপুৰত ২০-গৌৰী দেৱালয়, দীৰ্ঘেশ্বৰী মন্দিৰ; লক্ষ্মীসিংহই হাজোত জয়দুৰ্গা মন্দিৰ, আদি নিৰ্মাণ কৰি মহা-শক্তিস্বৰূপা দেৱীৰ পূজা-অৰ্চনা জনসমাজত বিস্তৃতভাৱে প্ৰচলিত কৰিছিল।

পুৰণি অসমত কোঁচ আৰু জয়ন্তীয়া ৰজাসকলেও দেৱী পূজাত পৃষ্ঠপোষকতা কৰাৰ কথা ইতিহাসত পোৱা যায়, কোচৰজা বিশ্বসিংহই কামাখ্যা মন্দিৰ পুনৰ্নিৰ্মাণ কৰি ইয়াত দেৱীৰ পূজা অৰ্চনাৰ ব্যৱস্থা কৰাই দিছিল। অসম বুৰঞ্জীৰ মতে অনুসৰি ১৫৫৩ খ্ৰীষ্টাব্দত কালাপাহাৰ নামে গৌড়ৰ এজন মুছলমান সেনাপতিয়ে আক্ৰমণ কৰি কামাখ্যাদেৱীৰ মন্দিৰ ধ্বংস কৰিছিল। পৰৱৰ্তী সময়ত বিশ্বসিংহৰ উত্তৰাধিকাৰী কোচৰজা নৰনাৰায়ণে ভায়েক চিলাৰায়ৰ সহযোগত কামাখ্যামন্দিৰৰ ধ্বংসাৱশেষৰ ওপৰত ~~১৪৮৭ শকত~~ ১৫৬৫ খ্ৰীষ্টাব্দত পুনৰ বাৰ মন্দিৰ নিৰ্মাণ কৰি উলিয়ায় আৰু চিলাৰায়ে কামাখ্যাদেৱীৰ পূজা আৰম্ভ কৰে।

শক্তিপূজা বা মাতৃপূজা মূলতঃ উৰ্বৰতা বিশ্বাসৰ লগত জড়িত। পৃথিৱীক আদিম যুগৰে পৰা উৰ্বৰ শক্তিক মাতৃশক্তিৰ লগত তুলনা কৰি অহা হৈছে। ভাৰতৰ অষ্ট্ৰিক, প্ৰট' অষ্ট্ৰেলয়ড আদি জনগোষ্ঠী সমূহে মাটিৰ বুকুত শস্য সিঁচা আৰু কৃষিপদ্ধতিৰ নানা ~~পদ্ধতি~~ উপায় অৱলম্বন কৰি কৃষি সংস্কৃতিৰ জন্ম দিছিল।

অসমত দেৱীপূজাৰ পৰম্পৰা অতি প্ৰাচীন। দেৱীৰ কালিকা পুৰাণত থকা অনুসৰি দেৱীৰ ৰূপ বহুধা বিভক্ত।

Teacher's Signature...............

'কালিকা পুৰাণত বৰ্ণনা অনুসৰি সুপ্ৰথিত ডক্টৰ বাণীকান্ত কাকতিয়ে দেৱীৰ চাৰিটা ৰূপ ভেদ কৰি দেখুৱাইছে — 'মাতৃদেৱী কামাখ্যা, পত্নীৰূপী পাৰ্বতী, কুমাৰী ৰূপী ত্ৰিপুৰাসুন্দৰী আৰু সংহাৰ ৰূপিণী কেচাইখাঁতী তাম্ৰেশ্বৰী। এই চাৰিটা ৰূপৰ ভিতৰত দেৱীৰ মাতৃৰূপেই প্ৰধান। যোগিনী তন্ত্ৰ অনুসৰি দেৱী কামাখ্যা স্বয়ং গৌৰীৰ প্ৰতিমূৰ্তি, শিৱৰ লগত কাম-সম্ভোগৰ বাবে অহাৰ বাবে দেৱীৰ নাম কামাখ্যা হয়। দ্বিতীয় ৰূপত দেৱী কামাসক্তা পত্নীৰূপে কামগিৰি অৰ্থাৎ নীলাচলত শিৱৰ একান্ত অনুৰক্তা। দেৱীৰ তৃতীয় ৰূপ হৈছে বালা ত্ৰিপুৰাসুন্দৰীৰ। যাৰ হাতত আছে পুষ্পবাণ, পাশ আৰু পুষ্পধনু। দেৱীৰ এই কুমাৰী ৰূপৰ লগত শৰতোৎসৱ আৰু কুমাৰী পূজাৰ সম্বন্ধ দেখুওৱা হয়। সৰ্বশেষত তীক্ষ্ণকান্তা, উগ্ৰতাৰা বা একজটা ৰূপে যোগিনীয়ে মদ্য- নৰবলি আদি গ্ৰহণ কৰে আৰু তাম্ৰেশ্বৰী বা কেচাইখাঁতী ৰূপে পূজিতা হয়। কালী, ত্ৰিপুৰা, তাৰা, বগলামুখী, ছিন্নমস্তা, ভৈৰৱী আদি দশ মহাবিদ্যাৰ ৰূপত দেৱী দুৰ্গাই মৰ্ত্যলোকত দ্বাৰা পূজিতা হৈ আছে।[২]

ওপৰত উল্লিখিত দেৱীৰ চাৰিটা ৰূপৰ প্ৰথম তিনিটা ৰূপ মাতৃ, পত্নী আৰু কুমাৰী সৌন্দৰ্যৰ প্ৰতীক আৰু শেষৰ তাম্ৰেশ্বৰী আৰু কেচাইখাঁতী ৰূপ ভয়াবহতাৰ প্ৰতীক। এককালত নাৰীৰ শান্তিদায়িনী ৰূপ যেনে মাতৃ- পত্নী আৰু কুমাৰী ৰূপক উপাসনাৰ যোগেদি নাৰীশক্তিৰ সৰ্বশ্ৰেষ্ঠতা প্ৰতিপন্ন কৰা হৈছিল। যেইদৰে মানৱসমাজৰ শান্তিভংগ কৰিব পৰা সিকেইটা অশুভ শক্তিক নাশিবলৈ ই সংহাৰৰূপিণী কেচাইখাঁতীৰ ৰূপ কল্পনা কৰি সেই ৰূপক পূজা কৰা হৈছিল।

অতি প্ৰাচীন কালৰ পৰা কামৰূপ পীঠ তন্ত্ৰ-মন্ত্ৰ আৰু ইন্দ্ৰজালৰ দেশ হিচাপে জনাজাত। এই দেশৰ কামপীঠ বা নীলাচলত অধিষ্ঠিতা মহামায়া শক্তিৰূপিণী কামাখ্যাৰ বাবে এই দেশ প্ৰখ্যাত হৈ পৰিছিল। মন্ত্ৰবিদ্যা, ইন্দ্ৰজাল, ভেলকীবাজী আৰু অনেক গুপ্ত ৰহস্য সাধন আৰু সিদ্ধিলাভৰ বাবেও কামৰূপ বিখ্যাত হৈ উঠিছিল। কালিকা পুৰাণ আৰু যোগিনীতন্ত্ৰৰ উপৰিও কুব্জিকা তন্ত্ৰ, দেৱীভাগৱত আদি গ্ৰন্থসমূহে কামৰূপ শক্তি সাধন আৰু সিদ্ধিলাভৰ সৰ্বোত্তম স্থল হিচাপে চিহ্নিত কৰিছে। মহেশ্বৰ নেওগৰ মতে শাক্ত ধৰ্মত এনে বহুতো দিশ আছে যত হিন্দু আৰু অ-ভাৰতীয়—

২। মহেশ্বৰ নেওগ, 'শাক্ত ধৰ্ম', প্ৰাক্ উল্লিখিত গ্ৰন্থ; পৃ. ১৬

Teacher's Signature.............

উপাদানত সংমিশ্ৰণ হোৱা বুলি অনুমান কৰিব পাৰি। তাৰোপৰি কালী, তাৰা, উগ্ৰতাৰা, ছিন্নমস্তা আদি দেৱীৰ ৰূপ বৌদ্ধমূলৰ বুলি গৱেষকৰ যথেষ্ট যুক্তি আছে। পণ্ডিত সকলে দুৰ্গাৰ বিভিন্ন নাম, ৰূপ আৰু পূজা পদ্ধতিলৈ চাই আৰ্য-অনাৰ্য, হিন্দু, বৌদ্ধ, তান্ত্ৰিক, দ্ৰাবিড়ী, মংগোলীয় আনকি সুমেৰীয়, বেবিলনীয় আৰু হেলেনিক-বিশ্বাস আৰু ধ্যান-ধাৰণাৰ সংমিশ্ৰিত ৰূপ প্ৰত্যক্ষ কৰিছে। কামৰূপ মূলতঃ শক্তিপীঠ। এই পীঠত দেৱী নানান নাম আৰু ৰূপত পূজিতা। দেৱীৰ এনে ~~বিখ্যাত~~ জনপ্ৰিয় নাম সমূহ হৈছে— কুমাৰী, কালী, কৰালী, মহাকালী, চণ্ডী, চামুণ্ডা, কমলা, কাত্যায়নী, তাৰা, উগ্ৰতাৰা, উমা, পাৰ্বতী, দুৰ্গা, শ্যামা, ভদ্ৰা, ভদ্ৰকালী, বিজয়া, কৌশিকী কান্তাৰ বাসিনী, কালিকা, হৈমৱন্তী, দেৱী, মহাদেৱী, ভৈৰৱী, ত্ৰিনয়নী অম্বিকা, ভৱানী, জগন্মাতা, ৰেৱতী, মহেশ্বৰী, জগদ্ধাত্ৰী, মহিষমৰ্দ্দিনী আদি। ইয়াৰোপৰি ভুৰুকলী, মালিনী, বুঢ়ীগোসানী আদি অন্যান্য নাম আৰু ৰূপতো দেৱীক পূজা-অৰ্চনা আগবঢ়োৱা হৈছিল।

শক্তিক সদায় জীৱৰ ৰুধিৰেৰে পূজা কৰা হৈছিল। শদিয়াৰ তামৰ দেউলত চুটীয়া ৰজা সকলৰ তত্বাৱধানত মেচালীলৈ নৰবলি আগবঢ়োৱা হৈছিল।[1] 'কালিকা পুৰাণত' ৮৩ তম অধ্যায়ত উল্লিখিত চাইৰ বলিৰ নিৰ্দেশনা পোৱা যায়। এই উপপুৰাণ খনিত বলিদানৰ বিধিত চণ্ডিকা, ভৈৰৱী আদিকলৈ আগবঢ়োৱা বলিসমূহ এনেধৰণৰ: চৰাই, কাছ, ঘৰিয়াল, মাছ, নবিধ মৃগ, মহ, গুই, গৰু, ছাগলী, গাহৰি, গঢ়, কৃষ্ণসাৰ পহু, শৰভ, সিংহ, কুকুৰনেচীয়া বাঘ, নৰ, নিজৰ গাৰ তেজ ইত্যাদি। দেৱীলৈ বলি বা ৰুধিৰ আগবঢ়ালে মুক্তি তথা স্বৰ্গ লাভ হয়; শত্ৰুত পৰাজিত হয়। অশ্বমেধ যজ্ঞত ঘোঁৰা আৰু দিক্‌পাল সকলৰ হাতীও বলি দিব পাৰি বুলি কালিকা পুৰাণত কোৱা হৈছে। সেইদৰে যোগিনীতন্ত্ৰ আৰু মহানিৰ্বাণ তন্ত্ৰতো নানা প্ৰকাৰৰ জীৱ-জন্তু আৰু নৰবলিৰো বিধান আছে।

'শাক্তদৰ্শন অনুসৰি বিশ্বসৃষ্টিৰ কাৰণেই শক্তি। সৃষ্টিৰ প্ৰতি অণু-পৰমাণুত এই শক্তি বিৰাজমান। শক্তিৰ আত্মপ্ৰকাশৰ ফলতে বৈচিত্ৰময় জগতৰ সৃষ্টি হৈছে। এই শক্তিয়েই সূক্ষ্ম আৰু স্থূল ৰূপ ধাৰণ কৰি নানা ৰূপত পূজিতা হৈ আছে। কালিকা পুৰাণ আৰু

[1] নেওগ, মহেশ্বৰ; পূৰ্বউল্লিখিত গ্ৰন্থ; পৃষ্ঠা ১৬।

Teacher's Signature...............

যোগিনীতন্ত্ৰত কৈছে :

"দেৱীক্ষেত্ৰং কামৰূপং বিদ্যতেহন্যন তৎসমম্,
অন্যত্ৰ বিৰলা দেৱী কামৰূপে গৃহে গৃহে।"

অৰ্থাৎ কামৰূপ পীঠৰ নিচিনা এনে কোনো স্থান নাই যি দেৱীৰ আৰাধনৰ বাবে উপযুক্ত। অন্য দেশত যি দুৰ্লভ সেই দেৱী কামৰূপৰ প্ৰতি ঘৰতে বিদ্যমান।

— ০ —

সহায়ক গ্ৰন্থপঞ্জী :
১। পুৰণি অসমীয়া সমাজ আৰু সংস্কৃতি : মহেশ্বৰ নেওগ : চতুৰ্থ সংস্কৰণ ১৯৮৫
২। ধৰ্ম সমীক্ষা : প্ৰহ্লাদ বৰুৱা ; ১৯৭৯
৩। বিমলা দেৱী ; শক্তিপূৰ্ণ সতীপীঠ, ২০২৩
৪। পুৰণি কামৰূপৰ ধৰ্মৰ ধাৰা : কালীকান্ত কাকতি ; ১৯৫৫
৫। কামৰূপৰ বুৰঞ্জী :- সূৰ্য কুমাৰ ভূঞা সম্পা: ১৯৩০
৬। কামৰূপ শাসনাৱলী : পদ্মনাথ ভট্টাচাৰ্য ; ১৯৩০
৭। ইণ্টাৰনেট উৎস।

লেখকৰ পৰিচয় :

ড° মনিমা ভূঞা
মুৰব্বী অধ্যাপিকা ; অসমীয়া বিভাগ
মহেন্দ্ৰ নাৰায়ণ চৌধুৰী বালিকা মহাবিদ্যালয় ;
নলবাৰী।

KLASSNOTE
Page No.
Date.
Teacher's Signature..............